

HET NIJSINGHHUIS

een huis als muze

 BOOKS

Sake Elzinga | Jikke van der Spek

VOORWOORD

Het wordt een feestelijk jubileumjaar voor Museum De Buitenplaats: 25 jaar geleden opende toenmalig koningin Beatrix het museumpaviljoen. Aanleiding genoeg om de schijnwerpers te richten op de bijzondere ontstaansgeschiedenis van het museum. En daarmee op de grondleggers, het echtpaar Jos en Janneke van Groeningen-Hazenberg: zij kochten in 1971, 50 jaar geleden, het Nijsinghuis in Eelde voor 1 gulden van de gemeente, mét de toezegging het verwaarloosde pand te restaureren. En dat hebben ze gedaan; veel meer nog, ze verrijkten het 17de-eeuwse rijksmonument met unieke wandschilderingen door vijf kunstenaars die het noordelijk realisme representeren. Daarnaast legden ze een uitgebreide kunstcollectie aan – schilderijen, beelden, grafiek – in de kern gevormd door Nederlandse figuratieve kunst van na 1945. Deze groeiende collectie vormde de drijfveer tot de realisering van het museumpaviljoen in 1996, waar de eigen collectie, naast exposities met figuratieve kunst in brede zin, getoond ging worden. Voor het Nijsinghuis zelf hadden ze een museale bestemming voor ogen, maar vooralsnog was het privébezit, mondjesmaat opengesteld voor het publiek.

Nu is het moment gekomen dat Museum De Buitenplaats van deze privéwoning een museum kan gaan maken. Na het overlijden van Janneke (2007) en Jos van Groeningen (2018) ging het huis met de complete inrichting deel uitmaken van het museumcomplex. Een inrichting die niet alleen de bijzondere muurschilderingen en de omvangrijke kunstcollectie omvat, maar ook de persoonlijke inventaris, bibliotheek, privé-archieven, kunstenaarsbrieven, en allerhande particuliere zaken. Deze fantastische nalatenschap houdt voor het museum een enorme uitdaging in. Vorig jaar startte de restauratie van het exterieur, vervolgens zal het interieur aangepakt worden. Met de inventarisatie van de kunstcollectie is dankzij financiële steun van de Stichting Beringer Hazewinkel in 2019 gestart, voor het conserveren en in kaart brengen van de complete inboedel worden plannen gemaakt.

En hier komt de directe aanleiding tot dit boek aan de orde. Vooruitlopend op de interne restauratie kreeg fotograaf Sake Elzinga vorig jaar opdracht het interieur te registreren. Voor deze momentopname maakte hij reeksen foto's waarop alles werd vastgelegd: ieder kastje, iedere boekenplank en ieder tafeltje vol snuisterijen. Terwijl hij fotografeerde was de restauratie van de buitenkant al gaande, binnen waren objecten ter

bescherming afgedekt. Tijdens deze nauwgezette fotografische registratie raakte de fotograaf steeds meer in de ban van het Nijsinghuis. Het huis werd een muze, die hem uitgedaagde om – naast de registratie – haar 'ziel' vast te leggen. Het resulteerde in deze prachtige reeks foto's, waarvan het museum ogenblikkelijk besloot om deze samen te brengen in dit boek. Ik dank iedereen die aan deze uitgave heeft meegewerkt, speciaal Sake Elzinga voor het initiatief, zijn fotografische blik waarmee hij het Nijsinghuis wist te vangen en de veelzeggende titel van dit boek. En dank aan kunsthistorica Jikke van der Spek die u hierna meeneemt op een rondleiding door het huis.

Mariëtta Jansen
*Directeur-conservator Stichting Museum
De Buitenplaats*

RONDLEIDING

*'Hoi, en Dag Jos & Janneke, wat een smakelijke herinnering omkleedt nou toch uw huis aan welks ik hoop in pracht te mogen bijdragen. [...] Matthijs.'**

Enthousiast schreef kunstenaar Matthijs Röling in 1983 een Ansichtkaart aan Janneke en Jos van Groeningen, nadat de beslissing was gevallen: hij zou de wanden van de Blauwe Kamer – de naamgeving is van daarna – gaan beschilderen. Met Röling haalden ze een kunstenaar binnen die, net zoals het henzelf als jonggehuwden ruim tien jaar eerder was overkomen, als een blok viel voor het huis. Door deze opdracht kozen ze voor een unieke eigentijdse toevoeging aan het voormalige schulthuis (een schulte was burgemeester, notaris en rechter ineen). Vanaf 1971 waren zijzelf in fasen bezig met de restauratie, waarbij recht werd gedaan aan karakteristieken uit verschillende bouw tijden: het huis uit 1654 onderging de nodige wijzigingen na een verbouwing in de achttiende eeuw, een eeuw later gevolgd door ingrepen toen het huis in 1896 gemeentehuis werd.

* Gegevens m.b.t. het Nijsinghuis komen uit: Jos van Groeningen, *Het Nijsinghuis te Eelde*, Eelde 2004. De Ansichtkaart door Matthijs Röling aan Jos en Janneke van Groeningen, d.d. augustus 1983, afgebeeld op p. 23.

het grote hemelbed van houtsnijder Maarten Robert. De overloop kreeg geen wandschilderingen, maar biedt daardoor wel ruimte aan schilderijen uit de eigen collectie. Toch zijn er ook boven muurschilderingen: vanuit de gang zijn twee compleet verschillende werelden te betreden.

Nog veel surrealistischer dan het uiltje en het kikkertje in het Koetshuis zijn de fantastische schilderijen van Olga Wiese in de topgevelkamer. Ze trok zich niets aan van wanden en lijstwerk; dieren en halfnaakte figuren op stelten tuimelen over de wanden, bellen zweven rond gevuld met bizarre maskers en op de oude vloer van rond 1900 'ligt' een tijgervel.

Totaal anders is de sfeer in het Naturaliën-kabinet. Deze vroegere meidenkamer met twee bedsteden veranderde Clary Mastenbroek in nauwe samenspraak met Janneke van Groeningen in een naturaliën-kabinet. Rondom beslaan vitrinekasten de wanden, vol stenen, fossielen, schelpen en planten. Vanuit een fascinatie voor de natuur zijn allerlei objecten verzameld, drie- én twee-dimensionaal, aangevuld met boeken, prenten en kaarten. Een spiegel weerkaatst in segmenten als in een caleidoscoop de kleurige rijkdom van de kamer, terwijl een band met witte jakobsschelpen tegen een bladgouden achtergrond de wanden verbindt.

Dit was Jannekes kamer, overal liggen persoonlijke snuisterijen, foto's, en in de bedstee staat nog haar computer.

Hiermee eindigt deze 'rondleiding' door het Nijsinghhuis. In het monumentenregister wordt de monumentale waarde van het huis onder meer toegekend om de aanwezige architectonische kenmerken uit verschillende eeuwen en op grond van de bijzondere bewonings- en gebruiksgeschiedenis.** Ook wordt de beeldbepalende samenhang met de omringende dorpsbebouwing genoemd. Nadrukkelijk wordt gesteld dat de wand- en plafondschilderingen in hoge mate het karakter van het huidige interieur meebepalen, maar dat deze wegens te geringe ouderdom 'thans niet voor bescherming van rijkswege in aanmerking komen'. Op al deze fronten ligt voor Museum De Buitenplaats een aansporing om de uitdaging aan te gaan, om de collectie te beheren, het verhaal van dit verzamelaarsechtpaar en de bewoningsgeschiedenis van het Nijsinghhuis te vertellen en deze bijzondere nalatenschap voor het publiek open te stellen.

**Zie het Rijksmonumentenregister, <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monumenten/14492>.

VERANTWOORDING

HAL

Wandschilderingen door Matthijs Röling, 1990-1996.

Sterrenhemel door Matthijs Röling en Wout Muller, 1990.

BIBLIOTHEEK

Wandschilderingen door Matthijs Röling, v.a. 1984.
Marmering panelen lambrisering door Helmer Hut, 1981.

Natasja Bennink, Matthijs Röling, 2013, brons.

BLAUWE KAMER

Wandschilderingen door Matthijs Röling, v.a. 1983.
Marmering panelen lambrisering door Helmer Hut, 1981.

OPKAMER

v.l.n.r. Charlotte van Pallandt, Portret van Albert Termotte IV, 1985-1986, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie / Charlotte van Pallandt, Portret van Albert Termote V, 1985-1986, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie / Charlotte van Pallandt, Portret van Albert Termote, 1985-1986, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie / Theo van de Vathorst, Hilbert, z.j., brons / Charlotte van Pallandt, Truus Trompert, 1949, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie / Margriet Barends, Queen, 2010, brons, hardsteen Indian Black / Kik Zeiler, Jos en Janneke in de hof in Eelde, z.j., olieverf op doek.

Links: Frank van Hemert, Secret Survivors, 1994, olieverf op doek, 200 x 132 cm.

Rechts: Olga Wiese, Sandvikens troost, 2000-2014, olieverf op doek, 150 x 175 cm.

EROTISCH KABINET

Wandschilderingen door Wout Muller, 1984-2000.

GANG

v.l.n.r. Charlotte van Pallandt, Clara van Pallandt, 2012, brons / Charlotte van Pallandt, Portret van Adriaan Roland Holst, 1963, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie / Charlotte van Pallandt, Gisèle Waterschoot van der Grac, 1966, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie / Charlotte van Pallandt, Portret van Ro Mogendorff, 1968, brons, langdurige bruikleen particuliere collectie.

STUDEERKAMER JOS

v.l.n.r. Onbekende beeldhouwer, jonge vrouw, z.j., marmer / Han Wezelaar, Mademoiselle Löwe, 1934, terracotta / Margriet Barends, Willem Alexander, z.j., brons en hardsteen Indian Black / Charlotte van Pallandt, Kees Verwey, brons, 1961, langdurige bruikleen particuliere collectie.

Ruloff Manuputty, Bovbjerg, 1967, gemengde techniek, 65 x 95 cm.

KOETSHUIS

Wandschildering door Pieter Pander, v.a. 1997.
Op stoel: kopie van: Pieter Pander, circusolifanten, z.j., houtskool op papier.
Links: portrettenreeks (in totaal 14) door Pieter Pander, 2006, olieverf op paneel, 30 x 30 cm.

TOPGEVELKAMER - SLAAPKAMER

Wandschilderingen door Olga Wiese, 1994.
Hemelbed in slaapkamer door Maarten Robert.

NATURALIËNKABINET

Wandschilderingen door Clary Mastenbroek, 1992-2004.

COLOFON

Uitgave WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
i.s.m. Museum De Buitenplaats, Eelde
info@museumdebuitenplaats.nl
www.museumdebuitenplaats.nl

Fotografie
Sake Elzinga

Tekst
Jikke van der Spek

Vormgeving
DOORLORI, Lori Lenssinck

© 2021 WBOOKS / Museum De Buitenplaats / Sake Elzinga / Jikke van der Spek
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

W BOOKS

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2021.

ISBN 978 94 625 8433 4
NUR 643

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij ondersteuning van:

Provincie Drenthe
Gemeente Tynaarlo
Stichting Beringer Hazewinkel
Prins Bernhard Cultuurfonds Drenthe, mede dankzij het Jenny Vrieling Fonds
Stichting Emmaplein Foundation
Businessclub Museum De Buitenplaats

provincie Drenthe

gemeente Tynaarlo

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS
Jenny Vrieling Fonds

Emmaplein
Foundation

In het Nijsinghuis, de 'verborgen parel' van Museum De Buitenplaats in Eelde, woonden Jos en Janneke van Groeningen. De grondleggers van het museum vulden het rijksmonument langzamerhand met figuratieve kunst en met fantastische wandschilderingen. In 1996 opende het museumpaviljoen dat ze lieten bouwen om hun kunstcollectie met het publiek te delen. Het Nijsinghuis zelf stelden zij mondjesmaat open, het was vooral privé-bezit.

Fotograaf Sake Elzinga vangt voor dit boek de karakteristieke sfeer van het huis, zoomt in op details en toont verrassende doorkijkjes. De bewoners lijken haast nog aanwezig. De foto's tonen een momentopname: de pracht van het huis tijdens de restauratie. De tekst door Jikke van der Spek neemt u mee langs de wandschilderingen van Matthijs Röling, Wout Muller, Clary Mastenbroek, Olga Wiese en Pieter Pander.

9 789462 584334

WWW.WBOOKS.COM